

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Česká revue**

Vydavatel: **Edvard Beaufort**

Vydáváno v letech: **1897-1930, 1908-1909, 11.1908**

Číslo ročníku: **2**

Číslo výtisku: **2**

Datum vydání čísla: **11.1908**

Identifikátor ISSN: **1801-125X**

Stránky: **[65a], 122, 123, 124**

ČESKÁ REVUE

MĚSÍČNÍK NÁR. STRANY

□ SVOBODOMYSLNÉ, □
□ VĚNOVANÝ □ □
VEREJNÝM OTÁZKÁM.

□□□□□ OBSAH □□□□□

- Dr. Jiří V. Daneš: Poměr Srbů k Rakousku. □
Prof. dr. Al. Mrázek: Přírodní filosofie církevních otců. □
Vas. Nemirovič-Dančenko: Japonští školáci. □
Ing. J. Dvorský: Doprava vodní na Vltavě a Labi v Čechách. □
F. V. Moravec: Princip národní výchovy ve školství obecném. □
Ing. Vlad. List: Parní turbíny. (Se 7 vyobrazeními.) II. □
Feuilleton: Politik samouk. □
Poznámky. — O knihách a divadle. □

LISTO-
PAD

ČÍS. 2.

VYDAVATEL A ZODPOVĚDNÝ REDAKTOR
DR. ZDENĚK V. TOBOLKA.

nika embrya pozdějších motivů operních, tak motiv »Věrného milování«, »Milostné zvířátko«, z Čertovy stěny motiv Rarachův (původně sled tří mollových akordů) a pod. Z jiných motivů zjistil Nejedlý nová data pro stanovení plánů operních. Tak již r. 1862 zapsal si Smetana »sbor ve veselo-hře« — nynější »Proč bychom se netěšili«; měl tudíž pevný úmysl komponovati komickou operu dávno před premiérou Braniborů (1866) a tímto průkazem padá ona bájka, že Smetana se odhodlal psáti žertovnou operu jaksi z donucení, když mu totiž po premiéře Braniborů bylo vytýkáno, že by nedovedl asi napsáti operu rázu komického. V zápisníku připíná se již k r. 1863 motiv rázu tragického — později základní motiv Dalibora: nosil tudíž Smetana již při psaní Braniborů v hlavě plán celých dvou nových oper, komické a vysloveně tragické, plán Prodané a Dalibora. Jest to krásný důkaz, jak v díle Smetanově již samé počátky jsou předem promyšleny, jak v cestě jeho uměleckého tvoření není nic náhodného. Toť skutečné, cenné novum knihy Nejedlého.

Knihy Nejedlého bude zajisté hojně čtena a studována a poslouží dobře věci Smetanově v širších kruzích. Kruhy odborné však čekají od historika Zd. Nejedlého dalších kroků v literatuře Smetanovské: zprvu hlavně kritického vydání celé korespondence mistrovy, přesného vydání jeho denníků a uveřejnění hudebních zápisků, zkrátka jakási monumentální »Documenta magistri...« Dr. L. Vycpálek.

»Theodicea« od Franka Wedekinda: to zní jako blasfemický vtip a jest iím také z části; nicméně však tato literární kuriosita obsahuje, jako většina Wedekindových publikací, bolestnou osobní zpověď. »Theodiceou v jednom aktu« zve svoje nové drama »Die Zensur« (Berlin, Cassirer 1908), vyhýbaje se úmyslně bližšímu označení (činohra, komedie) a ponecháváje laskavosti svých komentátorů, zdali a do jaké míry míní ho pojí-

mati »vázně«. Aktovka »Die Zensur« skládá se ze tří volně spjatých scén: básník a žena, básník a censor, a opět básník a žena; dialog o lásce, dialog o náboženství, a druhý dialog o lásce, končící se skokem s okna. Není nejmenší pochyby, že básníkem míní autor sám sebe, až na jméno souhlasí všechny podrobnosti, mluví Wedekind o svých vlastních dílech, dává recitovati známou svou báseň, brání se proti výtkám, nespravedlivě prý proti němu vznášeným, podává zcela osobní plaidoyer, aniž pokládá za nutno své záležitosti a problémy vkládati do rámce historického či fiktivního. Tak, jak veřejnosti německé je znám, literát censurou pranýřovaný, mladý manžel lušticí záhady erotiky, revolucionářský myslitel, autor »Die Büchse der Pandora«, nepřítel oficiálního hnutí ženského, ctitel krásných pohybů s karabáčem v ruce — tak vystupuje Wedekind pod pseudonymem Walter Buridan ve své aktovce. Není to poprvé, co se prostituuje před publikem. Hrdina jeho tragedie »So ist das Leben« domáhal se sympatie s osudem tragického ironika, skoro jako by prosil o almužnu. Není také poprvé, že mluví v dramatu o svých plánech literárních: ale s takovou upřímností jako nyní ještě nepromluvil o svém poslání; a je pochopitelné, že ještě nikdy tak zveličujícími, až karikujícími slovy. Wedekind stává se sám sobě nezdolatelným problémem a vzhlíží sám k sobě s obdivem. Ale nezdá se mi, že by odkrýval stále nové hloubky své osobnosti a že by proto byl vždy znovu nucen účtovat se svým zjevem a se svými myšlenkami; jsou básníci, kteří záhadně x svého já vštěpují v každé své dílo; jsou malíři, kteří po celý život malují svůj portrét, a mají vždy, co nového by na ně ukázali. K takovým umělcům Wedekind nepatří: jeho nelákají taje jeho individuality, tak jako to, že se liší od ostatního světa, vliv, jež má na jiné, rozruch a poprask a rozladění, jež působí. Posledním jeho pracím schází naivita, bezprostřednost, elementárnost, jež vyznačovala v míře tak vysoké dřívější díla; schází jim ona jistá kandidnost, která byla

ze znaků také jeho nejsmyslnějších novell. Od mohutné tragedie »Lulu« ku třem posledním dramatickým pracím (»Musik«, »Zensur«, »Oaha«) jest žalostný sestup; úsečná a v krásném smyslu duchaplná řeč povídek a scénářů k pantomimám jest v naprostém kontrastu k rozvláčné mnohomluvnosti a k nuceným vtipům třeba »Oahy«. Kdysi Wedekind chtěl zakázati dramatickým autorům, aby četli, chtěl uváděti na scénu plnokrevná individua, »krásná zvířata«. Ale dnes jeho oblíbenými hrdiny jsou — literáti; jeho kusy už se odehrávají také v redakčních místnostech; je příznačno, že ve dvou dramatech (»Hidalla« a »Zensur«) volí za mluvčí svých vůdčích ideí autory, kteří mluví o svých knihách, recitují ze svých rukopisů, zasvěcují diváky do svých projektů. Nám jsou takové pokusy neblaze známy z české literatury; ale neklameme se o tom, že se jimi projadřuje autorova neschopnost: není-li kdo s nějaký problém, vytváří rád, podle »romantických« receptů, dramatického hrdinu, který o onom problému píše knihu!

Wedekindův literát Buridan tedy píše knihu, jejímž účelem je uvést v soulad dvě znepřátelená stanoviska, radost ze skutečnosti a úctu před věčnými zákony. »Opětne sloučení svatosti a krásy jakožto božský idol víry«, takový jest cíl, jemuž posvětil svůj život; neví, »proč by účta, kterou vzdáváme odvěkým zákonům světovým, nezbytně musila zápolit s úctou, kterou vzdáváme krásným barvám, krásným tělům, celé nádheře stvoření«; z rozpolceného ducha, vyrostlého v dualismu, rodí se touha po nové synthese. Tato touha všeobecně lidská vyznačuje naši dobu snad silněji než obě předcházející století; překvapuje však intenzita, s jakou Wedekind vyjadřuje svou úctu k principu, za jehož hlasatele až dosud věru nemohl býti pokládán; příjemně překvapuje vážná jeho snaha po prohloubení diskusse o věcech náboženství; méně příjemně působí ostentativní zdůrazňování, jak velice se prý o těch věcech napřemýšlel. Povýšené povrhování náboženskými problémy zdá se mu velmi povrchní: »neznám na tomto

světě nic politování hodnějšího, nežli hlupce, jenž nevěří v boha;« »polovinu svého živobytí trávil jsem bez umění: bez náboženství nemohl bych žíti ani minutu!« Ba ani orthodoxní rigorosnost jihoněmeckého klerikalismu není autorovi proti srsti, ačkoli staví svoje vyznání náboženské na základě důsledného racionalismu; sklání se před imponující ukázněností a celistvostí katolického režimu, ježto tuší v něm cosi z onoho principu, po němž sám jako konsekventní ctitel krásy dosud marně se pídil. Zpovědník Jeho Veličenstva, jenž přichází k Buridanovi recte Wedekindovi, a jakožto censor mu vykládá důvody, proč nelze hráti tragedii »Pandora« a proč vůbec jeho díla jsou dávana na index, není tudíž naprosto kreslen s úmyslem karikujícím. Má representovati ztuhlou religiosnost, jež se nezná k ústupkům. A proti němu stojí Kadidja, básníkova milenka, jako svůdná nádhera světa tohoto; milenka, jejíž celá bytost vyčerpává se tím, že je milenkou; ztělesněná krása, neznající větší urážky, než je-li přehlížena, ani většího pokoření, než nedovede-li už lákati a k sobě poutati. Ženské postavy jsou u Wedekinda provedeny s největším uměním; také v »Zensur« Kadidja jediná, myslím, prozrazuje někdejší básníkovu sílu. Některé její pósy — jako když políbí svá ústa v zrcadle —, některé její výčitky, pronášené proti jejímu muži, snesly by přece ještě srovnání s tragickou gracií Wedekindovy Lulu. Nemožnost splynutí tělesného a duševního současně, a neshoda, jež vznikají muži duševně pracujícím, je-li příliš oddaně milován, vyvolaly několik krásných akcentů v dialozích prvé a třetí scény.

Jméno Buridan vyslovuje zřejmě ideovou podstatu hry. Wedekind srovnává se málo lichotivě se zvířetem, hynoucím mezi dvěma otýpkami sena. Nedovede se zcela vysloviti ani pro krásu, ani pro náboženství. Proto jím povrhne jezovita, s nímž vyměňovati názory bylo mu skutečnou potřebou, proto milenka, domnívající se, že jest zhrzeňa, odhodlává se k smrtelnému skoku; Buridan ztratil muže a

ženu a jest opuštěn nadobro. Tato tragika se skrývá pod ironickou etiketou; ale provedena není — leda formou jakési causerie s tragickým podkladem a zakončením; tragedie vytvořena tu není, leda duchaplný plán k ní. Bez obalu: »c'est de la littérature!« Konfliktům Wedekindovým musíme věřit, protože se o nich v kuse povídá, nikoli však že by kus nás o nich přesvědčoval. Snad se dožijem, že Wedekind bude obracet pohanské duchy na víru samospasitelnou, nebylo by to prvé salto mortale, jímž ohromuje věřící svou obec. Snad se dnes dívá také na svou religiosnost příliš zblízka a mikroskopem, jedno místo jeho kusu alespoň svědčí o tom, že náboženské skrupule přicházejí mu teď, jsouce vyvolány vnitřním zákonem kontrastu: už se přespříliš vynadával na krásnou hru forem a barev, i přichází teď něco jako zhnusení. Heine vyjádřil únavu, jež pochází z rozkoše a z přesycení, klassickými verši:

Frau Venus, meine schöne Frau,
 Von süßem Wein und Küssen
 Ist meine Seele worden krank;
 Ich schmachte nach Bitternissen.

Wedekind pointuje časověji: »Kadidja, deine Eitelkeit ist mir eine Folterqual. Zieh ein Reformkleid an, Kadidja! Zieh ein Reformkleid an! Ich verdurste nach Geschmacklosigkeit, nach unergründlicher Seelentiefe...« Stejně i násilné rozuzlení kusu jest skizzou k tragedii. Co básník vyjádřiti chtěl, bylo asi, že nelze sloužit dvěma pánům; odkloniv se od božstva krásy, hledá Buridan cestu k bohu; ale zcela vážně snad přece svůj pokorný návrat nemíní uskutečnit, a bůh nestrpí, aby si kdo s ním zahrával a pokoušel se nabýt jeho milosti, bůh se mstí — »o Gott, wie unergründlich bist du...« zní závěrný výkřik kusu — a proto musí Buridan, nevěrný tu a nevěrný onde, na vždy se rozloučiti také s idolem krásy. Ale provedena jest tato sebevražda Kadidjina známou už Wedekindovou manýrou, vyplývá snad nutně z přemýšlení, jež kusu dalo vznik, jež však se nevyjádřilo adekvátní for-

mou a logikou uměleckou. Katastrofa s dostatek se vysvětluje nevšedním duševním poměrem dvou nevšedních milenců; zatahovati v jich rozepři boha a jemu dávati vinu, je násilné; řešiti na tomto základě odvěké problémy víry a moderní dualismus a jmenovati pokus o odpověď »theodiceí«, to podává sice zajímavý dokument pro vývoj Wedekindova myšlení a pro jeho cestu, jež od tragedií sestupuje ke zdramatisovaným essaiím, vzbuzuje však současně podezření, že autorovi běželo o senační úspěch, vyvolaný překvapením, jak mnohonásobné a různorodé jsou jeho básnické zájmy.

O. Fischer.

Šubrt J. a Hošek V.: **Podrobná národnostní mapa severozápadních Čech dle skutečných poměrů.** V měřítku 1:90,909. Most 1908. (Menšinové knihovny sv. VI.) Cena 2 koruny.

Toužili jsme po tom častokráte, aby místo mapy, zhotovené podle úředního a nesprávného sčítání, dostalo se nám národnostní mapy Čech přesně a věrně odpovídající skutečným poměrům. Čekali jsme však dosud marně, ba ani větší mapy na základě úředním jsme neměli mimo ty, které Němci zhotovili. Teprve v poslední době dostalo se nám několik podrobně a správně zpracovaných kousků hranice česko-německé, a jedním z nejdůležitějších a také nejrozsáhlejších pokusů, znázorniti graficky, jak si ve skuteč. stojí český živel na pomezí, je právě vyd. mapa J. Šubrt a V. Hoška, severozápad. kraje na Ohři od Žatecka až po Litoměřicko a saské hranice, za niž autorům musíme býti v pravdě vděční. Je nesmírně důležité i pro náš praktický a politický život, abychom měli takovýmto způsobem zpracovánu a vydánu celou naši hranici národnostní. Budiž tato mapa pobídkou a východiskem pro další práce podobné. Zde jsou označeny všecky české menšiny s 10 a více procenty Čechů a v okrese mosteckém, bílinském, duchcovském a teplickém konstatováno bylo ještě 20 obcí s českou většinou